

Поняття міжнародного приватного права

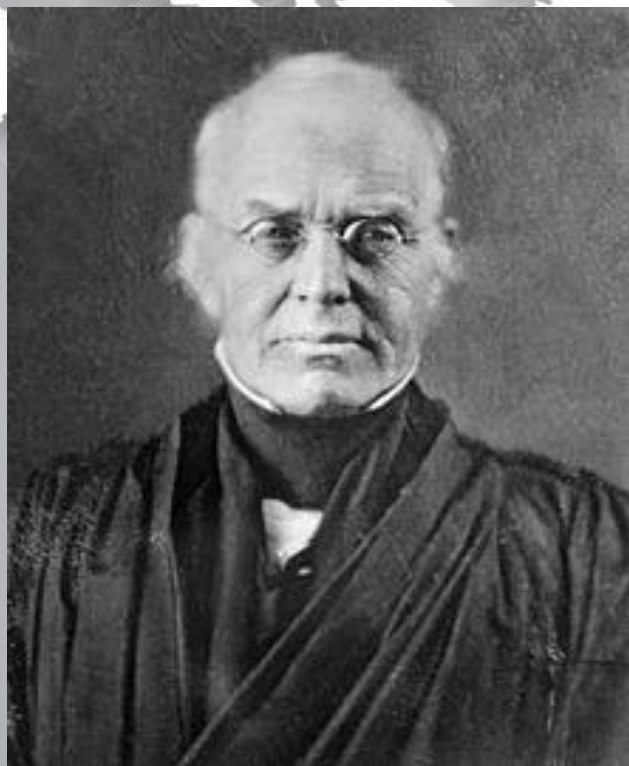
ПЛАН:

• Поняття та предмет МПП

• Методи МПП

• Система МПП

• Джерела МПП

Термін *міжнародне приватне право* (private international law) належить судді Верховного суду США, професор Гарвардської школи права Джозефа Сторі. У 1834 р. була видана його книга «Коментар до колізії законів», де термін «міжнародне приватне право» вживався вперше поряд з вже існуючим і широко визнаним терміном «колізійне право» (conflict of law). З середини ХІХ ст. поняття «міжнародне приватне право» стало застосовуватися в європейській правовій доктрині. У російську юридичну літературу даний термін у 1865 р. ввів російський учений Н. П. Іванов.

Міжнародне приватне право – це галузь права, що регулює міжнародні невладні відносини, ускладнені іноземним елементом.

Розрізняють три види іноземного елемента:

суб'єкт

об'єкт

юридичний факт

Суб'єктами є учасники
правовідносин.

Об'єкти – це те, на що
спрямовані дії суб'єктів
(наприклад, майно або шлюб
між громадянкою та
іноземцем).

Юридичний факт породжує
правовідносини (як
міжнародні, так і національні
невладні)

Існує 4 підходи до розуміння природи норм міжнародного приватного права та його місця в системі права:

Міжнародне приватне право є частиною міжнародного публічного права

Міжнародного приватного права не існує, а існує внутрішнє законодавство, що стосується іноземців;

Міжнародне приватне право це поєднання внутрішнього законодавства та міжнародного публічного права;

Міжнародне приватне право є окремою галуззю права, оскільки має окремий предмет і притаманні лише йому правові способи регулювання (колізійні та матеріально-правові норми)

Предметом виступають приватноправові відносини,
що включають «іноземний елемент»

Згідно з Законом України «Про міжнародне приватне право» приватноправові відносини – це відносини, які ґрунтуються на засадах юридичної рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності, суб'єктами яких є фізичні та юридичні особи (п. 1 ч. 1 ст. 1).

Суб'єктами відносин у міжнародному приватному праві є: фізичні та юридичні особи, іноді – держави.

Під методом правового регулювання розуміють комплекс взаємопов'язаних засобів юридичного впливу на певну сферу суспільних відносин

МЕТОДИ МПП

*КОЛІЗІЙНО-
ПРАВОВИЙ*

*МАТЕРІАЛЬНО-
ПРАВОВИЙ*

КОЛІЗІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕТОД

Приватноправові відносини, що містять іноземний елемент, мають юридичний зв'язок із правопорядками двох або більше країн, тому при їх регулюванні виникає так звана *колізія* правових систем держав, з якими пов'язані суб'єкти чи об'єкти правовідносин, або ж юридичні факти, що вплинули на їхнє виникнення, зміну чи припинення. Таким чином, основною проблемою МПП – є проблема *вибору* між правовими системами декількох країн, що «стикаються» – колідують одна з іншою. Цей вибір є достатньо складним завданням, він не може здійснюватися довільно, на погляд судових установ, оскільки мають бути враховані інтереси усіх зацікавлених сторін, принципи міжнародного співробітництва, приписи законодавства.

КОЛІЗІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕТОД

Отже спеціальним методом регулювання в МПП є *колізійно-правовий метод*, коли вплив на суспільні відносини відбувається за допомогою *колізійних норм*, які містять правила вибору належного *правопорядку та відсилають регулювання певних відносин до матеріального права конкретної держави*. Колізійно-правовий метод також називають *відсилочним, непрямим*, адже остаточне правило поведінки складається внаслідок застосування двох норм – *колізійної та матеріально-правової*, до якої відсилає *колізійна*.

МАТЕРІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ МЕТОД

Розв'язання колізійної проблеми може бути досягнуто не лише шляхом *вибору* одного з національних правопорядків, що пов'язані з правовідносинами (колізійно-правовий метод), але й шляхом створення *спільного одноманітного матеріально-правового* регулювання приватних відносин, що мають міжнародний характер – тобто шляхом уніфікації норм матеріального права.

МАТЕРІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ МЕТОД

Отже, *матеріально-правовий метод* є другим спеціальним методом регулювання МПП. Він заснований на застосуванні матеріально-правових норм, що безпосередньо регулюють права та обов'язки сторін. Цей метод має суттєві переваги порівняно із колізійно-правовим, оскільки значно спрощує та прискорює вирішення справи, правове регулювання відоме усім сторонам правовідносин, відсутня необхідність застосовувати іноземне право.

СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

ЗАГАЛЬНА
ЧАСТИНА

ОСОБЛИВ
А
ЧАСТИНА

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

У загальній частині містяться загальні засади МПП, поняття та механізми застосування колізійних норм, підстави та обмеження у застосуванні іноземного права, порядок встановлення змісту норм іноземного права, визначення правового статусу фізичних та юридичних осіб, держави та міждержавних організацій тощо

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Особлива частина МПП включає окремі інститути цієї галузі: право власності; право інтелектуальної власності; правочини; зобов'язання із завдання шкоди; спадкові, шлюбно-сімейні та трудові відносини, ускладнені іноземним елементом. Відмінною рисою МПП є віднесення до даної галузі питань міжнародного цивільного процесу та міжнародного комерційного арбітражу.

ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Під джерелами права в теорії права прийнято розуміти зовнішню форму юридичного закріплення норм права і спосіб надання нормі юридичної обов'язковості.

Найпоширенішими формами (джерелами) права в більшості правових систем є нормативно-правові акти, правові звичаї, правові прецеденти, нормативні правові договори

У міжнародному приватному праві застосовуються такі форми (джерела) права:

**МІЖНАРОДНІ
ДОГОВОРИ**

ПРАВОВІ ЗВИЧАЇ

**ВНУТРІШНЄ
ЗАКОНОДАВСТВО**

**СУДОВА ТА
АРБІТРАЖНА
ПРАКТИКА**

**ПРАВОВА
ДОКТРИНА (не є
загальною визнаною)**

В правовій системі України формами (джерелами) міжнародного приватного права офіційно визнаються:

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ

ПРАВОВІ ЗВИЧАЇ

**ВНУТРІШНЄ
ЗАКОНОДАВСТВО**

**СУДОВА ТА АРБІТРАЖНА ПРАКТИКА
І ПРАВОВА ДОКТРИНА не є в Україні
загальновизнаними формами МПП**

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ

Відповідно до Конституції України (ст. 9) чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Закон України від 9 червня 2004 року «Про міжнародні договори України» визначає міжнародний договір України як укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, належно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо).

ВНУТРІШНЄ ЗАКОНОДАВСТВО ДЕРЖАВ

Сучасний досвід правової регламентації відносин в сфері МПП свідчить про наявність двох основних підходів до проблеми регулювання приватних міжнародних відносин на рівні національних законодавств. Для першого з них характерне закріплення норм міжнародного приватного права в численних галузевих законах (зазвичай шляхом включення цих норм до окремої глави чи розділу цивільного чи іншого відповідного кодексу певної держави) і підзаконних актах внутрішнього права. Специфіка другого полягає в прийнятті державою спеціальних кодифікаційних законодавчих актів з питань МПП. В Україні існує єдиний кодифікаційний акт в області міжнародного приватного права – це Закон України «Про міжнародне приватне право», що був прийнятий 23 червня 2005 року та набув чинності 1 вересня 2005 року.

Інші нормативні акти внутрішнього законодавства, що містять норми МПП, можна поділити на дві основні групи:

Нормативні акти, які повністю присвячені регулюванню відносин з «іноземним елементом», наприклад:

ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність»; «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» ; «Про біженців»; «Про міжнародний комерційний арбітраж» ; «Про режим іноземного інвестування»; Консульський статут України; Правила в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію

Нормативні акти, в яких лише окремі розділи або статті призначені для регулювання відносин з «іноземним елементом», наприклад: ЗУ «Про банки і банківську діяльність»; ЗУ «Про громадянство України» ; Кодекс законів про працю України; Сімейний кодекс України; Кодекс торгового мореплавства України

ПРАВОВІ ЗВИЧАЇ

Звичаї – це правила, які склалися здавна, систематично застосовуються, однак не набули форми закону, підзаконного акту або міжнародного договору.

Правовий звичай – звичай, застосування якого санкціоноване нормами права. За порушення звичаєвих правил поведінки може наставати юридична відповідальність.

Існують такі види звичаїв:

- міжнародні (головним чином міжнародні торгові звичаї);
- внутрішньодержавні.

Міжнародний правовий звичай застосовується у практиці певної держави, якщо вона прямо визнала його в нормативному чи дипломатичному акті.

СУДОВА ТА АРБІТРАЖНА ПРАКТИКА

Під судовою та арбітражною практикою розуміють різновид юридичної практики, що полягає у правозастосовній, інтерпретаційній та правотворчій діяльності судів та арбітражів і втілюється в певних видах юридичних актів. Непевне чи не повне закріплення колізійних норм в законодавстві і міжнародних договорах спонукає суддів звертатися до судової чи арбітражної практики, звичаєвого права або доктрини.

Основним джерелом права там є судовий прецедент.

Під арбітражною практикою в міжнародному приватному праві розуміють практику третейських судів та міжнародного комерційного арбітражу.

В Україні судова і арбітражна практика офіційно не визнається ні правовою формою, ні джерелом права, однак її вплив на розвиток міжнародного приватного права, на тлумачення його норм безспірний.